

Glazbeni rukopisi Josepha (Giuseppe) Mariae Cordansa (1741./1742.) i drugi glazbeni izvori iz franjevačkog samostana na Košljunu¹

Hana Breko Kustura (Zagreb)

UDK/UDC: 783(497.5Košljun)Cordans, J. M.
Izvorni znanstveni članak / Original Scholarly Paper

Uvod

Ovaj rad nastao je kao svojevrsni *homage* dvama muzikološkim radovima Vjere Katalinić² koji se bave istraživanjem i inventarizacijom arhivske građe glazbenog fonda samostana franjevacu na Košljunu. Objavljen u časopisu *Arti musices*, taj je njezin rad do sada najrecentniji i najdetaljniji analitički pristup glazbenoj građi – rukopisnoj i tiskanoj – koju čuva košljunski franjevački lokalitet.³

Cilj je mojeg arhivskog istraživanja bio krenuti u repertoarno-povijesno tražanje za konkretnim napjevima nominalno znanih rukopisnih notiranih knjiga koje je za košljunski samostan kompilirao i napisao skriptor Joseph (Giuseppe) Maria Cor-

¹ Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ) projektom IP-2016-06-6619, CRO-MUSCODEX70 (voditeljica projekta: Hana Breko Kustura).

² Vjera KATALINIĆ, Glazbena zbirka Košljun, *Arti musices*, 20/1-2 (1989), 129-37; Vjera KATALINIĆ, Pregled izvora o glazbenoj kulturi baroknog razdoblja na tlu SR Hrvatske, u: *Glazbeni barok u Hrvatskoj. Zbornik radova sa simpozija održanog u Osoru 1986. godine*, Ennio Stipčević (ur.), Osor: Osorske glazbene večeri, 1989, 20-47.

Prije Vjere Katalinić košljunski su arhiv, poglavito njegov glazbeni dio, istraživali Ladislav Šaban i Albe Vidaković. Usp. Ladislav ŠABAN, Izvješće o uređivanju dvaju notnih arhiva u Varaždinu i jednoga na Košljunu (otok Krk) 1972. godine, *Arti musices*, Zagreb, 5 (1974), 121-33; Albe VIDAKOVIĆ, Srednjevjekovni neumatski glazbeni rukopisi, *Ljetopis JAZU*, 67 (1960), 365-67.

U Odsjeku za povijest hrvatske glazbe HAZU čuva se i rukopis popisa građe košljunskog samostana koji su izradili Ladislav Šaban i Zdravko Blažeković. Vidi: Inventarne knjige OPHG; Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU: <http://dizbi.hazu.hr/object/view/GPazcl8zML>; <http://dizbi.hazu.hr/object/2097>. (zadnji pristup 30. svibnja 2019.).

Ladislav ŠABAN – Zdravko BLAŽEKOVIĆ, *Franjevački samostan na Košljunu, otok Krk: popis muzikalija*, 1971, Inventarna knjiga. Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/object/2097> (zadnji pristup 20. svibnja 2019.).

³ Usp. Teofil VELNIĆ, *Košljun kod Punta na otoku Krku*, Punat: Samostan Košljun, 1966.

dans (1694.–1766.)⁴ – redovnik, franjevac opservant iz samostana San Francesco della Vigna u Veneciji. Potom je nakana bila istražiti neke do danas nepoznate kantuale anonimnih prepisivača koji su dio glazbenog fundusa toga crkvenog lokaliteta.

Samostan franjevaca San Francesco della Vigna u Veneciji dovršen je 1554. i posjeduje bogatu biblioteku s oko 8000 svezaka rukopisnih koralnih knjiga, inkunabula, «cinquecentina» te rukopisa i knjiga od 17. do 19. stoljeća. Prema legendi, utočište na ovom mjestu svojedobno je našao i sv. Marko Evanđelist kojeg je anđeo pozdravio riječima »Pax tibi Marce, Evangelista meus«, što je kasnije postao motom Serenissime.⁵ Cordans kao kompilatorsko-skriptorska osobnost, tako, na izravan način povezuje venecijanski franjevački milieu s istočnom obalnom Jadrana, ali i drugim dijelovima povijesnih hrvatskih zemalja.

U kontekstu obalnog dijela Hrvatske i današnje Slovenije ime Joseph (Giuseppe) Maria Cordans nalazimo intenzivno od 1740-ih godina naovamo primarno u funkciji prepisivača, dakle skriptora glazbenih rukopisnih knjiga. On je kontinuirano marljivo prepisivao rukopisne glazbene knjige (graduale, kirijale i antifonare) za službu mise i oficija u dalmatinskim (i dubrovačkim) franjevačkim samostanima, kako navodi fra Josip Ante Soldo.⁶ Njegovo ime nalazimo u potpisu u sljedećima franjevačkim lokalitetima u Dalmaciji: Šibenik (1744.), Visovac (1745.), Imotski (1748.), Makarska (1754.), Živogošće (1749.) i Zaostrog (1748.).⁷

Znakovito je da su Cordansov skriptorski rad poznavali i brojni slavonski samostani, poglavito franjevački samostani u Iloku, Našicama, Šaregradu, Osijeku, Vukovaru i Đakovu.⁸

Slavonski franjevački samostani su posredstvom provincijala fra Josipa Jankovića koji je studij završio u Italiji⁹ u godinama 1750. i 1751. naručili za sve slavonske i srijemske samostane jednake kantuale, uz *alternatim* orguljašku praksu pjevanja misnih liturgijskih napjeva. Svi su prepisani u Italiji upravo u samostanu San Francesco della Vigna u Veneciji.¹⁰

⁴ <http://www.nuovabibliotecamanoscritta.it/SchedaAutorita.html;jsessionid=CF1D954B2B6C1AFD23AFEAE01C5E2887?codice=5625> (zadnji pristup 31.5. 2019.)

⁵ Usp. Leone RANZATO, *Memorie del convento e chiesa di S. Francesco della Vigna in Venezia*, Venecija, 1898; Pietro la CUTE, *Le vicende delle biblioteche monastiche veneziane dopo la soppressione napoleonica*, *Rivista di Venezia*, Ottobre 1929, 1-45; C. ALBASINI, *La biblioteca di San Francesco della Vigna in Venezia*, *Le Venezie francescane*, 19/4 (1952), 177-81.

⁶ Josip Ante SOLDO, *Glazbena ostavština 17. i 18. stoljeća u franjevačkim samostanima Splitske provincije*, u: *Glazbeni barok u Hrvatskoj. Zbornik radova sa simpozija održanog u Osoru 1986. godine*, E. Stipčević (ur.), Osor: Osorske glazbene večeri, 1989, 130-44. Navod sa str. 133.

⁷ Usp. L. ŠABAN, *Glazba u slavonskim samostanima u Lanosovićevo vrijeme*, u: *Zbornik o Marijanu Lanosoviću*, Osijek: Zavod za znanstveni rad JAZU, 1985, 113-21; Mijo BRLEK, *Knjižnica samostana Male braće u Dubrovniku*, Dubrovnik – Zagreb: Samostan Male braće u Dubrovniku – Kršćanska sadašnjost, 1985, 611.

⁸ V. KATALINIĆ, *Pregled izvora*, 1989, 25.

⁹ Provincijal Bosne Srebre, fra Josip Janković, nadležan i za slavonske samostane koji su pedesetih godina 18. st. dio bosanske Provincije, kao talijanski student dobro je poznao talijanski način koralnog pjevanja. Usp. Petar Antun KINDERIĆ, *Franjevci uz orgulje*, Krapina: HDCCG, 2006, 48.

¹⁰ Kinderić navodi: »Do danas ih je sačuvano ukupno 12, od čega 10 u današnjoj Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda, a dva u Mađarskoj«. Usp. P. A. KINDERIĆ, *Franjevci uz orgulje*, 48.

Ladislav Šaban je prvi uočio znakovitu činjenicu da u Slavoniji tijekom 18. stoljeća postoje dva smjera repertoarnih utjecaja: do godine 1757. samostani su pripadali provinciji Bosne Srebrene, a potom do godine 1900. Kapistranskoj provinciji sa sjedištem u Budimu. Time je praktički do polovice 18. stoljeća dokumentiran utjecaj dalmatinskoga i zapadnobosanskoga repertoara, da bi kasnije ovi lokaliteti usvojili i primili repertoarne utjecaje iz ugarskih i austrijskih crkvenih provincija.¹¹

Na području današnje Slovenije, u Koprnu, nailazimo na Cordansov antifonarij naslovljen *Antiphonarium proprium et commune sanctorum per anni circulum* iz 1737. godine, koji je pohranjen u tamošnjoj Osrednjoj knjižnici Srečka Vilharja, kao MS. 2.¹²

U talijanskim samostanima u do danas dostupnim objavljenim registrima evidentirani su Cordansovi kantuali u sljedećim lokalitetima: Monselice, Convento di San Giacomo, rukopis »corale« 17, *Antiphonarium proprium Sanctorum per anni circulum addito in fine* (1744.) za upotrebu u padovanskom samostanu San Giovanni Battista di Camposampiero, te dva u Padovi.¹³ Prvi »padovanski« antifonar, dakle knjiga časoslova, čuva se u samostanu San Francesco Grande i datira iz 1731. godine. Poznat je kao *Antiphonarium Commune Sanctorum Secundum ordinem breviarii Romani à Patre Joseph Maria Cordans ad usum Conventus Sancti Blasii Lendinariae elaboratum*. Anno Domini MDCCXXXI. Kako je iz naslova razvidno, ovaj kodeks signature br. 7 bio je namijenjen litugijskoj uporabi u samostanu Biagio di Lendinara u provinciji Rovigo.¹⁴

Drugi kantual (signatura br. 11) također je notirani antifonar (knjiga časoslova) iz 1730. i naslovljen *Supplementum ad usum Chori Sancti Blasii Lendinariae tempore admodum Reverendi Patris Michaelis Angeli De Lendinaria Lectoris, Jubilati, Deffinitoris, ac ibidem Guardiani Vigilantissimi à Patre Joseph Maria Cordans Veneto elaboratum. Addito in fine Antiphonario Commune Sanctorum*: Anno Domini MDCCXXX.¹⁵

Samostan franjevac na Košljunu,¹⁶ prema navodu Vjere Katalinić iz 1989., sadrži ukupno: »...tri rukopisne koralne knjige i jedan fragment iz prve polovice 18. st.

¹¹ L. ŠABAN, Glazba u slavonskim samostanima. Usp. Ennio STIPČEVIĆ, *Hrvatska glazba. Povijest hrvatske glazbe do početka 20. stoljeća*, Zagreb: Školska knjiga, 1997, 125.

¹² Usp. RISM online <http://www.rism.info/index.php?id=31&L=0> (zadnji pristup 31. svibnja 2019).

¹³ Maria Cristina Zanardi (ur.), *La biblioteca del convento di S. Giacomo in Monselice, Padova, Manoscritti, incunaboli, cinquecentine, seicentine*, Vicenza: Edizione Vicenza, 2003, 138-54.

¹⁴ Giorgio CRACCO, Elenco dei manoscritti e delle stampe rare che si conservano nella biblioteca del Convento di S. Francesco Grande di Padova, *Le Venezie francescane*, 28 (1961), 38; Martina PANTAROTTO, *La biblioteca manoscritta del Convento di San Francesco Grande di Padova*, Padova: Centro Studi Autoniani, 2003, 99.

¹⁵ Vidi G. CRACCO, Elenco dei manoscritti, 39; M. PANTAROTTO, *La biblioteca manoscritta*, 99; M. PANTAROTTO, Nuovi manoscritti appartenuti al Convento osservante di San Francesco grande di Padova, *Il Santo*, 45 (2005), 723-36.

¹⁶ Samostan je osnovan 1447. godine na intervenciju krčkih knezova, braće Martina i Ivana Frankopana; već od kraja 12. pa sve do početka 15. stoljeća u dokumentima se spominje benediktinska opatija sv. Marije. Radi sprječavanja propasti samostana Frankopani na Košljun smještaju »dva franjevca Male braće, nakon čega krčki biskup kao papin delegat ukida benediktinsku opatiju 1447. godine i predaje samostan franjevcima.« Usp. V. KATALINIĆ, Glazbena zbirka Košljun, 129; Danilo KLEN, Arhivska građa u samostanu franjevac na Košljunu, *Vjesnik historijskog arhiva*, Rijeka i Pazin, XVIII (1973), 320. Košljun je dio franjevačke provincije svetog Jeronima. Vidi Bernard BARČIĆ, *Povijest franjevačke provincije Sv. Jeroni-*

(od 1709. do 1749.), pisane na 4 i/ili 5 crta, crnom kvadratnom notacijom. Naslovne stranice zbirke Creda iz 1709. i antifonara iz 1740. otkrivaju da su knjige napisane u Veneciji po narudžbi 'del R. P. Giovanni di Veglia... Guardiano attuale dello stesso Convento' ... 'Ad uso del Convento della Madonna di Casione di Veglia.' Pisar antifonara je Giovanni Maria Cordans – Iosephmaria Cordans Veneto Ord. min. Reg. Obser. S. Francisci Almae S. Antonij Provinciae.«¹⁷

Košljunski srednjovjekovni neumatski¹⁸ fragment koji se danas nalazi izložen u Muzeju samostana datira iz 12./ 13. stoljeća i predstavlja odsječak antifonara notiranog neumama s jednom crvenom crtom (ton F) srednjo-talijanskog tipa,¹⁹ i to iz »drugog razdoblja«, kako ih u svojoj sistematizaciji neumatskih familija klasificira Bruno Stäblein.²⁰

Glazbeni rukopisi s napjevima ritmiziranog korala: *l'altro gregoriano*²¹ ili *cantus fractus*, 17.–18. stoljeće²²

Prvi od cjelovitih glazbenih rukopisa koji je dostupan za istraživanje čuva se danas u arhivu franjevačkog samostana na Košljunu. Riječ je o Cordansovu antifonaru (drugi svezak) naslovljenom *Antiphonarium proprium sanctorum per anni circum juxta ordinem Breviarij Romani Seraphici dispositum* (1742.), Tomus II. Ovaj kantual predstavlja 25. opus skriptora Josepha Marije Cordansa. Prvi dio, koji je sastavni dio liturgijskog ciklusa temporala ovog glazbenog rukopisa, datira iz 1741.²³ (stranice 1–342) i dio je stalnog izložbenog postava muzeja u Košljunu, te ga nismo bili u mogućnosti analizirati.

Antifonar koji je drugi svezak ove cjeline sadrži i suplement koji počinje na stranici 459 i najavljen je već na prvoj stranici rukopisa kao »Addito in fine Atiphonario Communi Sanctorum«. Na naslovnici se jasno iščitava i ime prepisivača kodeksa

ma u Dalmaciji i Istri, Zadar, 1976. O kulturnoj baštini ove Provincije vidi monografiju: *Veličina malenih: Povijest i kulturna baština Hrvatske provincije sv. Jeronima franjevac konventualaca*, Milan Pelc (ur.), Zagreb: Hrvatska provincija sv. Jeronima franjevac konventualaca, 2010.

¹⁷ *Op. cit.* V. KATALINIĆ, Glazbena zbirka Košljun, 132.

¹⁸ A. VIDA KOVIĆ, Srednjovjekovni neumatski glazbeni rukopisi, 365.

¹⁹ Hana BREKO, Non Beneventan Plainchant Relics in Medieval Dalmatia, *Journal of Croatian Studies*, New York, Vol. 42 (2003, za 2001), 57.

²⁰ Bruno STÄBLEIN, Schriftbild der einstimmigen Musik, *Musikgeschichte in Bildern*, sv. III/4, Leipzig: Deutscher Verlag für Musik, 1975, 149; David HILEY, *Western Plainchant*, Oxford: Oxford University Press, 1993, 352-57, Miho DEMOVIĆ, Spomenici glazbene kulture u Hrvatskoj od 10.-12. stoljeća, u: *Muzičke večeri u Donatu, Zbornik radova*, Z. Blažeković (ur.), Zagreb: Muzički informativni centar, 1980, 83; A. VIDA KOVIĆ, Srednjovjekovni neumatski glazbeni rukopisi, 365.

²¹ Usp. *Il canto fratto: l'altro gregoriano*, u: *Raphael in Plainchant, Miscellanea musicologica*, zbornik radova s međunarodnog kongresa, Parma – Arezzo 5.-6. 12. 2003., Rim: Torre d'Orfeo, 2005.

²² Vidi o ovoj temi recentno: *Cantus fractus italiano: un'antologia*, *Musica Mensurabilis*, Marco Gozzi (ur.), sv. 4, Hildesheim: Georg Olms Verlag, 2012.

²³ Antifonari (prvi i drugi svezak) datirani su u dvije različite godine, 1741 i 1742. kako stoji na naslovnici rukopisa, dakle godinu dana nakon 1740. kako se navodi u: V. KATALINIĆ, Pregled izvora, 132.

Slika 1. Cordansov Antifonar (1742.), svezak drugi, naslovnica

Josepha Marije Cordansa i navodi da je pisan za uporabu u samostanu *Sanctissimae Virginis Mariae de Cassione Civitatis Veglensis* (svete Marije na Košljunu). Antifonar je u lošem stanju, izrazito oštećen, kako vlagom, tako i vidljivim tragovima gorenja, pa se crna boja kojom su pisane neume razlijeva s *verso* na *recto* dio stranice i obratno, što otežava čitanje notnog zapisa.

Tip pisma koje Joseph Maria Cordans redovito koristi jest i u ovom košljunskom izvoru koralna gotica. Poput njegovih prethodno spomenutih padovanskih rukopisnih glazbenih izvora²⁴ notacija koju koristi jest tzv. kvadratna koralna notacija u tetragramu s četiri crvene crte.²⁵

²⁴ Usp. M. PANTAROTTO, *La biblioteca manoscritta*, 99.

²⁵ Usp. opis Cordansova padovanskog kantuala iz 1731. na: <http://www.nuovabibliotecamanoscritta.it/Generale/ricerca/AnteprimaManoscritto.html?codiceMan=18651&tipoRicerca=A&urlSearch=no>

Dekoracije antifonara vrlo su jednostavne. U njima u početnom ukrasnom slovu poput nekog prepoznatljivog signala figurira žuta podloga oivičena crvenim kvadratom. Na žutoj podlozi iluminator oslikava slovo plavom, zelenom ili crvenom bojom koja zatvara kvadrat, i to upravo kod početnog slova prve riječi napjeva – *literrae ferialis*.²⁶ Dekoriranim početnim slovima dominira vegetabilni uzorak.

Druga rukopisna notirana glazbena knjiga koja se sastoji iz dva dijela uvezena je u trošni kožni uvez. Prvi dio (s ukupno 136 stranica) naslovljen je *Hymni Sacri Breviarii Romani Sanctissimi Domini nostri Urbani Papae VIII*.²⁷ Papa pravim imenom Maffeo Barberini (1568.–1644.), bio je član ugledne firentinske trgovačke obitelji koji je obrazovanje stekao kod isusovaca, doktorat iz prava na Sveučilištu u Pisi, »a uspješnu karijeru papinskog diplomata ostvario je na francuskome dvoru. U 55. godini života izabran je za papu uzevši ime Urban VIII. (1623.–1644.)«. ²⁸

Prema tipologiji liturgijske knjige ovaj košljunski izvor pripada himnaru.²⁹ Himnari su u povijesti liturgijskih bogoslužnih priručnika bili isprva zasebni rukopisi, ali su kasnije dodavani psaltirima, obično pri kraju, i to zajedno sa čitanjima. Spajanje tih dvaju tipoloških dijelova moglo bi se protumačiti jednom novom fazom ka razvoju brevijara. Indeks tog himnara jasno upućuje na sadržaj zbirke napjeva, iz čega iščitavamo da rukopis sadrži himne temporala i sanktorala, s osobitim obzirom na franjevačke svece čiji su blagdani (primjerice blagdan Sedam Gospinih žalosti, blagdan sv. Frane, sv. Ante Padovanskog, sv. Josipa ili pak blagdan Paškala Bajlonskoga) ispisani na kraju rukopisa. Točna datacija nije navedena, no temeljem općih paleografskih i notacijskih karakteristika pripada najvjerojatnije razdoblju prve polovice 17. stoljeća.

Himnar počinje Večernjom Božića – uz himan *Jesu Redemptor omnium* i rubriku ispisanu crvenim majuskulnim slovima: *In Nativitate Domini ad Vesperas*. Notiran je kvadratnom koralnom notacijom u tetragramu s četiri crvene crte, a dekoracija inicijalnih slova jest jednostavna, pretežno uz uporabu plave i crvene boje. Zanimljivim se čini napjev ritmizirane sekvence na stranici 95 – *Stabat mater dolorosa*,³⁰ uz koju stoji naknadno upisani atribut: »Del Curzola« (»s Korčule«).

U isti kožni uvez, nastavno na spomenuti himnar nalazi se uvezana Cordansova rukopisna glazbena knjiga *Miscellanea ad usum conventus Sanctissimae Virginis Mariae de Cassione Civitatis Veglensis* s ukupno 24 stranice. Iz sadržaja na naslovnici ru-

me%3DCordans,%20Giuseppe%20Maria%20%3C1694-1766%3E%26tipoRicerca%3DA%26urlSearch%3D&codice=&codiceDigital=

²⁶ Za terminologiju dekoracije inicijala u srednjovjekovnim rukopisima vidi u: Anđelko BADURINA, *Iluminirani rukopisi u Hrvatskoj*, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti – Kršćanska sadašnjost, 1995, 112.

²⁷ Michael BORGOLTE, *Petrusnachfolge und Kaiserimitation*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1989, 314.

²⁸ Usp. Juraj BALIĆ – Lovorka ČORALIĆ – Maja MATASOVIĆ, Papa Urban VIII i Hrvati. Tragom indulgencije hrvatskoj bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (1640.), *Croatia Christiana periodica*, 39/75 (2015), 76.

²⁹ Cassian FOLSOM, *I libri liturgici romani, Scientia liturgica*, sv. 1, Casale Monferrato: Piemme, 1998, 295.

³⁰ Marco GOZZI, *Lo Stabat Mater e il canto fratto: alcune testimonianze francescane*, *Rivista internazionale di musica sacra*, XXXIII-1/2 (2012), 359-99.

Slika 2. Sekvenca u stilu: *cantus fractus* - *Stabat mater*; himnar,
17. stoljeće, str. 95

kopisa razvidno je da je knjigu naručio pater Marinus s Krka, godine 1741. Na prvoj stranici je sadržaj kantuala (*index*) na čijem dnu stoji zabilježba na latinskom koja jasno potvrđuje ime prepisivača: Josephmaria Cordans, franjevac, član venecijanske Provincije svetog Antuna.

Sadržaj knjige je, kako sam nalov *Miscellanea* nalaže, raznolik. Sadrži napjev *Tota pulchra es* (s točnom distinkcijom dijela napjeva kojeg pjeva Chorus vs. Cantores), potom antifone, rezponzoriji, napjevi mise (npr. *Missa de Passione Domini*, *Missa de Cruce*).

Nakon ovog Cordansova rukopisa u isti je kožni uvez (dakle kao dio iste cjeline) uvezen i kratki rukopisni dio od ukupno 11 stranica, pisan drugom rukom i notiran drugačijim kvadratnim koralnim neumama na sistemu od četiri crvene³¹ crte koji počinje antifonom za Večernju blagdana svetog Paškala Bajlonskoga – *De torente in*

³¹ Tip pisma i stil napjeva srodan je napjevima franjevačkog samostana sv. Frane na obali u Splitu iz 1707. koje je napisao koparski pisar Giuseppe d'Andri. Usp. HANA BREKO KUSTURA, Svjedočanstvo ritmiziranog korala (*cantus fractus*) iz Samostana sv. Frane na Obali u Splitu: kantual Giuseppea d'Andrija iz 1707. godine, *Bašćinski glasi*, 13/1 (2018), 5-20.

Slika 3. *Miscelanea*, Joseph Maria Cordans, naslovnica

via bibit proptere a exaltavit, kojoj slijedi (str. 4-7) dvoglasni himan Vespera (u stilu *cantus fractus*) sv. Paškalu – *Laeta devote celebret Minorum. Tuba Paschalem recolens frequenter. Quam pio, sanctam venerans Synaxim, arsit amore*. Na kraju ovog sveska slijedi, u biti, treći dio rukopisa koji se sastoji od četiri stranice fragmenta novog antifonara koji na stranici numeriranoj arapskim brojem 13 sadrži responzorij *Domine Jesu Christe* te početak antifone za blagdan sv. Ludovika (Ljudevita) biskupa – *In festo sancti Ludovici Episcopi. Rosa vernans charitatis, lilius virginitatis stella fulgens Ludovicus* – koji se u venecijanskoj dijecezi slavio 19. kolovoza.³² Taj umetnuti dio od

³² Usp. cjeloviti latinski tekst oficija za sv. Ludovika (Ljudevita) prema običaju dijeceze na mrežnoj stranici: https://books.google.hr/books/about/Officium_sancti_Ludovici_episcopi_et_con.htm?id=gldCyQEACAAJ&redir_esc=y

ukupno četiri stranice koristi kvadratnu koralnu notaciju na sistemu od četiri crte i sadrži jednostavne inicijale dekorirane crvenom bojom.

Treći zaseban glazbeni rukopis, u literaturi do sada nazivan »zbirka Credea iz 1709.«,³³ prema tipu liturgijske glazbene knjige jest zapravo *Kyriale* ili *Cantus Missae*,³⁴ i to u stilu *cantus fractus* u jednoglasju. Ovom kantualu nedostaju prve dvije stranice.

Sadržaj zbirke upućuje jasno na fenomen liturgijskih napjeva s menzurarnim elementima odnosno s elementima ritma koje nazivamo skupnim pojmom *cantus fractus*.³⁵ Tip notacije kojim su ti napjevi zapisani (kako nam svjedoči ovaj košljunski izvor) potječu iz kvadratne gregorijanske notacije, a rabe semiografske oblike menzurarnih notacija. Temeljni su notni znakovi: longa, brevis i semibrevis.³⁶

Nerijetko se u franjevačkim kantualima susreću paralelno uz gregorijanske napjeve i oni jednoglasni s predznakom *cantus fractus*, ili pak pseudo *cantus planus binatima*,³⁷ dakle potpuno novoskladani napjevi u jednoglasju ili dvoglasju.³⁸ Primjer za to jesu polifonski napjevi iz franjevačkih kodeksa samostana u Kninu, Zadru, Sinju, Visovcu, Makarskoj i Imotskom, Slavoniji,³⁹ ali, očigledno, i izvori s Košljuna!⁴⁰ Upravo takav tip napjeva donosi i ovaj glazbeni kantual koji se rabio u misnom bogoslužju.

U cilju istraživanja migracija pojedinih napjeva za misu u stilu *cantus fractusa* napravila sam prvu sondažu repertoara ovog košljunskog glazbenog izvora iz 1709. s dvije godine ranije dovršenim kodeksom koji se čuva u Splitu, a kojeg je za samostan svetoga Frane na obali napisao koparski skriptor i minijaturist Giuseppe d'Andri.⁴¹ Na stranicama 29 do 44 nalazi se zabilježena misa u stilu *cantus fractus C-sol-fa-ut*, uz rubriku – *In festo omnium sanctorum ordinis nostri*. »Košljunska misa (C-sol-fa-ut)« uz prethodno spomenutu rubriku upućuje na franjevačku atribuciju

³³ V. KATALINIĆ, Glazbena zbirka, 132.

³⁴ Vidi: http://www.cantusfractus.org/raph_1/kyriale.htm

Usp. H. BREKO KUSTURA, *Kyriale fra Nicolòa iz Ližnjana (1739.): Glazbeni dar istarskih franjevaca trogirskim benediktinkama*, u: *Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru: Duhovnost i kultura u okrilju Virgines Dei*, Vanja Kovačić – Jožo Milanović (ur.), Trogir: Benediktinski samostan sv. Nikole, 2014, 319-27.

³⁵ Sinonimi za *cantus fractus* jesu: «cantus figuratus», «cantus mensuratus» i «canto misto». Marco Gozzi – Francesco Luisi (ur.), *Il canto fratto: l'altro gregoriano: Atti del Convegno internazionale di studi*, Parma-Arezzo, 3-6 dicembre 2003, *Miscellanea Musicologica*, 7, Roma: Torre d'Orfeo, 2005.

Usp. radove zbornika *Il Canto Fratto: un repertorio da conservare e da studiare, Atti dei convegni tenuti a Radda in Chianti 1999.-2004.*, Giacomo Baroffio – Michele Manganelli (ur.), Radda in Chianti, Corale S. Niccolò, 2005.

³⁶ Usp. Marco GOZZI, *Il canto fratto nei libri liturgici del Quattrocento e del primo Cinquecento: l'area trentina, Rivista italiana di musicologia*, XXXVIII/1 (2003), 3-40.

³⁷ Taj se naziv odnosi na primjere jednostavnog dvoglasja u kojem je i glavna melodija, tj. «vox principalis» potpuno novoskladani napjev, a ne citat gregorijanske melodije. Usp. Antonio LOVATO, *Polifonie semplici in trattati dei secoli XVII-XVIII. Riflessioni sulla continuità di una tradizione tra oralità e scrittura*, u: *Polifonie semplici, Atti del Convegno Internazionale di Studi, Arezzo 28-30 dicembre 2001*, Francesco Facchin (ur.), Arezzo, 2003, 10.

³⁸ O odnosu «cantus fractusa» i «cantus planus binatima» vidi: Antonio LOVATO, *Cantus binatim e canto fratto*, u: *Trent'anni di ricerche musicologiche. Studi in onore di F. Alberto Gallo*, Patrizia dalla Vecchia – Donatella Restani (ur.), Roma: Torre d'Orfeo, 1996, 73-95.

³⁹ Usp. L. ŠABAN, *Glazba u slavonskim samostanima*, 113-21.

⁴⁰ M. DEMOVIĆ, *Rano srednjovjekovno višeglasje u Hrvatskoj, Baščinski glasi*, 3 (1994), 296-98; H. BREKO KUSTURA, *Primjeri jednostavnog višeglasja iz Hrvatske, Arti musices*, 39/1 (2008), 3-33.

⁴¹ H. BREKO KUSTURA, *Svjedočanstvo ritmiziranog koralu*, 5-20.

Slika 4. Kyriale, 1709., Misa in C-sol-fa ut, str. 29

izvora – *ordinis nostri*. Taj je rukopis nastao najvjerojatnije u Veneciji. Istu misu nalazimo i u franjevačkom *Kyrijalu* iz Samostana sv. Frane na obali u Splitu iz 1707. godine koju je napisao Giuseppe d'Andri, prepisivač koji je upravo dio života proveo u Veneciji, a od godine 1721. definitivno živio u Kopru.

Ova košljunska misa, prisutna i u splitskom d'Andrijevom kantualu, samo svjedoči kako – unatoč činjenici da je svaki franjevački samostan sam kreirao svoj vlastiti glazbeni repertoar – neki pak od napjeva, poput ove Mise C-sol-fa-ut, ostaju kao nukleus repertoara koji se prepisivao i pisanom predajom prenosio iz domicilnih talijanskih samostana (u Veneciji ili, npr., Padovi) na istočnu obalu Jadrana, postajući tako doista primjerom nastavka ideje o zajedničkom, srodnom repertoaru onoga što Talijani nazivaju *l'altro gregoriano*. Direktni pisani «transfer» glazbene kulture venecijanskog franjevačkog kruga na Košljun i istočnu obalu Jadrana nije samo predaja i prijenos tada aktualnih napjeva talijanske u kvarnersku ili dalmatinsku sredinu. Na primjeru Cordansovih izvora, napisanih u Mletcima za potrebe liturgijske glazbene prakse košljunskoga samostana, svjedočimo istodobno inkorporaciji stilski modernije (mletačke) barokne monodije ritmiziranog duktusa u novu sredinu.⁴²

⁴² Na ovu je činjenicu prvi upozorio fra Josip Ante Soldo, *Glazbena ostavština*, 1989, 33.

Zaključak

Dajući prvi cjeloviti prikaz glazbenog fonda navedenog samostanskog krčkog lokaliteta Vjera Katalinić stvorila je sintezni prikaz glazbe franjevačkog naslijeđa na Košljunu koji nam je bio temelj i smjernica daljnjih repertoarno-povijesnih istraživanja na razini sinoptičke analize glazbenog repertoara iz ovdje spomenutih rukopisnih kantuala. Temeljem njezinih napisa, ovaj je rad otišao u smjeru koji je ona i bila već naslutila u svojem arhivskom pregledu građe navodeći slijedeće: »Nekolicina evropskih rariteta vrijedan je dio zbirke koji svjedoči o malenoj, ali postojećoj prisutnosti i interesu za evropske glazbene tokove.«⁴³ Upravo je transfer jednog tada potpuno suvremenog fenomena nazvanog *cantus fractus* – u susjednoj Italiji i drugim dijelovima Europe, poglavito srednjoeuropskom području⁴⁴ te u južnonjemačkim regijama⁴⁵ u samostane hrvatskih crkvenih provincija, bio ključnim dokazom o tada suvremenom umrežavanju franjevačkih repertoara dviju jadranskih obala, i to posredstvom logistike uprava pojedinih samostana ili provincijalâ koji su bili školovani upravo u Italiji, a koji su kod skriptora talijanskih samostana naručivali rukopisne glazbene knjige za bogoslužje mise i oficija. Na taj je način stvoren jedan zajednički europski korpus srodnih napjeva za koje je ustanovljeno da je unatoč postojanju jednog službenog »suplementa kantuala«,⁴⁶ svaki samostan određene crkvene provincije inicirao i nastanke vlastitih rukopisa na potpuno autonoman način. Tu autonomiju smo u primjeru kantuala s Košljuna posvjedočili u prikazu triju različitih izvora koji svjedoče o vezama sa srodnim kontekstima, poglavito Italije ili Splita primjerice, ali i posebnosti s repertoarom lokalnog samostana na otočiću Košljunu.

⁴³ V. KATALINIĆ, Glazbena zbirka, 136.

⁴⁴ Usp. Projekt inventarizacije čeških rukopisa: <http://cantusbohemiae.cz/source/16738>

⁴⁵ Usp. primjer cantusa fractusa na njemačkom govornom području u članku Marco Gozzi: <https://musical-life.net/essays/rhythmischer-choralgesang-der-cantus-fractus>

⁴⁶ Giulia GABRIELLI, *Il canto fratto nei manoscritti della Fondazione Biblioteca S. Bernardino di Trento*, Trento: Provincia autonoma di Trento – Soprintendenza per i Beni librari e archivistici, Patrimonio storico e artistico del Trentino, 28 (2005), 66.

Summary

Musical Manuscripts by Joseph (Giuseppe) Maria Cordans (1741/1742) and Other Chant Sources from the Franciscan Monastery in Košljun

This essay presents a continuation of research on the same subject by Vjera Katalinić. Katalinić reviewed the musical collection of the Franciscan monastery in Košljun (an inventory of the manuscripts and the printed musical sources). The investigation presented here points to the existence of three important music manuscripts in cantus fractus style dating from the 17th and the first half of the 18th centuries (1709, 1741, 1742) housed in the Franciscan monastery in Košljun. This research was undertaken as part of the Cromuscodex70 project supported by the Croatian Science Foundation, IP 6619, in 2019. It determines the typology of the liturgical books to which the sources belong, and points to their specific musical content and types of chant. The author who copied three of the cantus fractus sources kept today in Košljun was a Venetian authority from the San Francesco della Vigna monastery – Joseph (Giuseppe) Maria Cordans (1694 – 1766). His manuscripts are to be found in today's Croatian church provinces in Dalmatia and Slavonia, as well as in the Croatian hinterland (*Dalmatinska zagora*). This represents concrete evidence of a musical 'transfer' of Italian chant practice and knowledge of cantus fractus on the Eastern Adriatic coast. In this way, a common European corpus of related repertory was created. Although we can testify to the existence of the common Franciscan supplement of chant manuscript for mass and office in almost every monastery, certain ecclesiastical provinces began to introduce their own manuscripts and specific repertory in a completely autonomous manner, as was the case with the Košljun community. We are able to show this autonomy in the representation of three different sources that testify to relations with related contexts, especially Italian ones as well as the presence of their own, local chants.